

REPUBLIKA SLOVENIJA

INFORMACIJSKI
POOBLAŠČENEC

Dunajska cesta 22, 1000 Ljubljana
T: 01 230 9730
F: 01 230 9778
gp.ip@ip-rs.si
www.ip-rs.si

Odprto pismo

Spoštovani predsednik Vlade Republike Slovenije z ministri,

spoštovane poslanke in poslanci Državnega zbora Republike Slovenije,

Informacijski pooblaščenec (IP) z zaskrbljenostjo spremlja ukrepe Vlade RS in zakonodajalca pri zmanjševanju obsega pravic posameznikov v okviru obvladovanja epidemije v Sloveniji, zlasti pravice do zasebnosti. Zavedamo se, da so razmere povsod po svetu zahtevne in terjajo ustrezno ukrepanje. IP zato v okviru Evropskega odbora za varstvo podatkov (EDPB) budno spremlja različne pristope k reševanju razmer in ugotavlja, da se je Slovenija brez jasnih strokovnih razlogov in argumentov znašla med tistimi državami, ki pravice posameznikov omejujejo nesorazmerno. Ni jasno, zakaj Vlada RS in zakonodajalec kot potrebne in primerne ocenjujeta tako resne posege v zasebnost, zlasti preko širjenja policijskih pooblastil.

V zadnjem mesecu smo v Sloveniji pri zagotavljanju pravice do zasebnosti stopili korak nazaj. Zato IP pozdravlja vložitev zahteve za oceno ustavnosti in začasno zadržanje izvajanja 103. člena Zakona o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitve njenih posledic za državljane in gospodarstvo (Zakon o interventnih ukrepih). Ustavno sodišče bo tako lahko preverilo potrebnost ukrepov zlasti z vidika ocen zdravstvene stroke ter pretehtalo vse vidike utemeljenosti, legitimnosti in sorazmernosti teh posegov.

Vlade in različni pobudniki zasebnega sektorja se pri odzivu na pandemijo COVID-19 množično usmerjajo k uporabi tehnologij, ki temeljijo na obdelavi osebnih podatkov, kar utemeljeno sproža številne pomisleke glede varstva zasebnosti. Takemu poskusu na ravni obvezne obdelave osebnih podatkov s strani države in v smeri sledenja lokaciji posameznikov, smo bili v Sloveniji priča s predlaganim besedilom 104. člena Zakona o interventnih ukrepih. Zakonodajalec je 2. aprila 2020 s črtanjem 104. člena zmožal kritično presojo in odgovornost ter ta predlog Vlade RS zavrniti. Tak ukrep nedvomno ne bi pomenil skladnosti z evropskimi standardi varstva osebnih podatkov, na kar je opozorila tudi Evropska komisija.

Vendar pa tudi sprejeto besedilo 103. člena Zakona o interventnih ukrepih vsebuje resen razlog za skrb. Z vidika ustavne pravice do zasebnosti je sporno najmanj to, da bodo na njegovi podlagi represivni organi, med katere sodi policija, pridobivali osebne podatke za povsem nejasno opredeljene namene, množično in na zalogo. Gre za t.i. ribarjenje po podatkih brez vnaprejšnjega suma kršitve – »*fishing expedition*«, ki tovrstnim organom glede na sodno prakso niso dovoljene. Taki posegi tem organom tudi v času epidemije ne bi smeli biti dovoljeni, saj za to ni bilo predstavljenih nobenih utemeljenih razlogov, še manj nujno potrebnih podatkov in analiz. Represivni organi ne bi smeli pridobivati osebnih podatkov množično, na zalogo in redno, zgolj za to, da bi iskali morebitne kršitelje. Prav nasprotno, podana bi morala biti vsaj določena stopnja suma o nespoštovanju zakonodaje v posamičnem primeru. Določba 103. člena Zakona o interventnih ukrepih pa takšni nesprejemljivi praksi daje utemeljitev v zakonu in jo dopušča. Ob tem se primarno zastavlja vprašanje, zakaj je potreben nadzor policije nad prebivalci Slovenije, ki sicer, kot je zaslediti, v veliki večini spoštujejo navodila pristojnih institucij. V demokratični družbi ne more biti sprejemljivo, da namesto inšpektorjev z inšpekcijskimi pooblastili, nadzor odločb izdanih na podlagi Zakona o nalezljivih boleznih, izvajajo policisti z uporabo polnih (celo razširjenih) policijskih pooblastil. Vsaka okužena oz. obolela oseba namreč ni potencialni kršitelj, ki zahteva policijsko obravnavo.

Tudi EDPB je v svojih smernicah poudaril, da je v primeru obdelave osebnih podatkov kot nujnega ukrepa za obvladovanje pandemije, varstvo osebnih podatkov predpogoj za vzpostavitev zaupanja, ustvarjanja družbene sprejemljivosti rešitve in učinkovitosti takšnih ukrepov. Izpostavil pa je tudi, da so podatki in tehnologija sicer lahko pomembna orodja v zajezitvi širjenja virusa COVID-19, a imajo omejitve in kot taki lahko zgolj nudijo podporo pri učinkovitosti drugih javnozdravstvenih ukrepov. Represija in posegi v zasebnost torej ne morejo in ne smejo biti sami sebi namen.

Smernice EDPB izpostavljajo, da Splošna uredba o varstvu podatkov ter Direktiva o zasebnosti in elektronskih komunikacijah že vsebujeta določbe, ki omogočajo uporabo anonimnih ali osebnih podatkov, za podporo javnim organom in drugim akterjem, tako na nacionalni ravni kot tudi na ravni EU pri njihovih prizadevanjih za spremljanje in omejevanje širjenja COVID-19. Pri tem pa morajo vsi ukrepi držav in EU glede epidemije temeljiti na splošnih načelih učinkovitosti, nujnosti in sorazmernosti. V tem okviru EDPB zastopa stališče, da bi morala biti uporaba kakršnihkoli aplikacij za sledenje stikom prostovoljna in ne bi smela temeljiti na sledenju gibanja posameznikov, temveč kvečjemu na sledenju razdalje med posameznimi uporabniki takšne aplikacije. Toliko bolj so torej zaskrbljujoče izjave resornega ministra v Sloveniji, da temeljne pravice ne bi smele ovirati policije ali pa, da je sledenje zgolj vprašanje opredelitve pravne podlage.

Država ustavnih pravic in samostojnih in neodvisnih državnih organov, ki bdimo nad njimi, ne more in ne sme dojemati kot nujno zlo, ampak kot civilizacijsko pridobitev. Učinkovitost in uspešnost ukrepanja države v boju proti epidemiji se mora v vsaki demokratični družbi meriti tudi po tem, kako učinkovita je sočasna zaščita temeljnih pravic. Država ne sme s svojim delovanjem ustvarjati vtisa, da morajo njeni državljani izbirati med zdravjem in življenjem ali človekovimi pravicami. To je v nasprotju s samim bistvom temeljnih pravic, bistvom Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Slovenija je glede varstva človekovih pravic na prelomnici, spoštovanje Ustave pa nam vsekakor omogoča, da ne zdrsnemo v družbo tistih držav, kjer se ob 70. obletnici sprejema Evropske konvencije o človekovih pravicah državljani sprašujejo, ali jim te pravice sploh še pripadajo.

Naj ob koncu izpostavimo še, da praksa Informacijskega pooblaščenca kaže, da sta pri oblikovanju vseh ukrepov države vedno ključna predvsem zaupanje in spoštovanje. Zaupanje se zrcali v transparentnosti države in s tem možnosti aktivnega vključevanja in sodelovanja državljanov, tako pri sprejemanju vseh ukrepov, kot pri porabi javnega denarja - če se omejimo le na dve najosnovnejši delovni področji Informacijskega pooblaščenca. Spoštovanje pa se zrcali med drugim ali predvsem tudi v načelu sorazmernosti – da torej oblast državljanu spoštuje do te mere, da ji ti lahko zaupajo, da bo pri posegih v njihove pravice zmerna in bo vanje posegala le toliko, kolikor je to nujno potrebno za dosego ustavno dopustnega cilja.

S spoštovanjem,

Mojca Prelesnik
informacijska pooblaščenka

Ljubljana, 24. 4. 2020